

BRONXIAL ASTMA PATOGENEZI, KOMORBID HOLATLAR VA ZAMONAVIY TERAPEVTIK YONDASHUVLAR TAHLILI

Ma'rufova Dilshoda Odil qizi

(205-guruh, Davolash ishi yo'nalishi talabasi)

Ilmiy rahbar: Saidova Maftuna Obidjonovna

Zarmed Universiteti, Samarqand kampusi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bronxial astma (BA) kasalligining patofiziologik mexanizmlari, uning allergik rinit va gastroezofagial reflyuks kasalligi (GERK) bilan o'zaro bog'liqligi hamda davolashning zamonaviy "pog'onali tizimi" tahlil qilinadi. Tadqiqotda kasallik triggerlarini boshqarish va bazis terapiyaning xurujlar profilaktikasidagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: bronxial astma, bronxospazm, allergik rinit, GERK, bazis terapiya, triggerlar, spirometriya, pog'onali davolash.

Kirish

Bronxial astma (yunoncha *asthma* – halloslash, bo'g'ilish) — nafas yo'llarining surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, bronxlar teshigining to'satdan torayishi va bo'g'ilish xurujlari bilan tavsiflanadi. JSST mutaxassislarining fikriga ko'ra, allergik rinit (AR) aholining 10-20% qismiga ta'sir qiladi va bolalar populyatsiyasida bu ko'rsatkich 22% gacha yetadi. BA ko'pincha boshqa tizimli kasalliklar, xususan, yurak patologiyalari (yurak astmasi) yoki ovqat hazm qilish tizimi muammolari (GERK) bilan chambarchas bog'liq holda kechadi. Ushbu ishning maqsadi — astma xurujlarini keltirib chiqaruvchi omillarni tizimlashtirish va zamonaviy diagnostika hamda davolash strategiyalarini asoslashdir.

Metodlar

Tadqiqotda klinik-epidemiologik ma'lumotlar tahlili va qiyosiy metodologiyadan foydalanildi. Kasallikni tashxislashda o'pkaning havo sig'imi va nafas chiqarish tezligini o'lchovchi **Spirometriya** hamda kundalik nazorat uchun **Pikfloumetriya** usullari tahlil qilindi. Shuningdek, allergenlarni aniqlashda allergoprobalar va boshqa o'pka kasalliklarini istisno qilishda rentgen hamda KT tekshiruvlari natijalari o'rganildi. BA va GERK o'rtasidagi vaqtinchalik bog'liqlikni aniqlash uchun retrospektiv tahlil o'tkazildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, astma xuruji paytida bronxlarda uchta parallel jarayon kechadi: nafas yo'llari devorining **shishi**, silliq mushaklarning **spazmi** hamda quyuq **shilliq (balg'am) to'planishi**.

Kasallikni qo'zg'atuvchi asosiy triggerlar quyidagilardan iborat:

- **Allergenlar:** Maishiy chang, o'simliklar gul changi (polen), hayvon yungi, patlar va ayrim oziq-ovqat turlari.
- **Atrof-muhit va fizik omillar:** Sovuq havo, tamaki tutuni, o'tkir hidlar (parfumeriya), shuningdek, me'yoridan ortiq jismoniy faollik.
- **Salomatlik holati:** Gripp, O'RVI kabi infeksiyalar, kuchli stress yoki hayajon.
- **Professional omillar:** Ish joyidagi kimyoviy bug'lar, un changi yoki yog'och qirindilari.

Shuningdek, GERK uchun muvaffaqiyatli terapiya BA davolash samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ayniqsa, tunda kuzatiladigan reflyuks va yo'tal o'rtasidagi bog'liqlik ushbu ikki kasallikning o'zaro ta'sirini tasdiqlaydi.

Xulosa

Astma simptomlari (bronxospazm, xirillash, tungi yo'tal) tamoman yoki qisman yo'q bo'lishi mumkin, bosharti davolash strategiyasi to'g'ri tanlansa. Zamonaviy tibbiyot

"Pog'onali tizim" asosida davolashni tavsiya etadi:

1. **Bazis terapiya (Doimiy):** Ingalyatsion glikokortikosteroidlar yallig'lanishni "o'chiradi". Ular o'rganib qolishni keltirib chiqarmaydi va xurujlarning oldini oladi.
2. **Simptomatik terapiya (Tez yordam):** Bronchodilatatorlar (masalan, salbutamol) 5-10 daqiqa ichida bronxlarni kengaytirib, nafasni ochadi.

Muhim jihati shundagi, agar bemor tez yordam ingalyatoridan haftasiga 2 martadan ko'p foydalansa, bu astma nazoratdan chiqqanligini bildiradi. Shuningdek, gipoallergen muhit yaratish (gilamlarni kamaytirish, namlikni 50% dan oshirmaslik) va virusli infeksiyalarga qarshi emlanish muhim profilaktik choralar hisoblanadi.

Bronxial astma — bu ko'p faktorli surunkali kasallik bo'lib, uning samarali nazorati nafaqat dori-darmonlarga, balki triggerlarni boshqarishga ham bog'liq. GERK va allergik rinit kabi hamroh kasalliklarni hisobga olgan holda olib borilgan kompleks davolash choralari bemorlar hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi. Fizioterapiya muolajalari va nafas olish mashqlari ham davolash samaradorligini oshirishda e'tibordan chetda qolmasligi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **Global Initiative for Asthma (GINA).** Global Strategy for Asthma Management and Prevention. Updated 2024. (*Astmani davolash bo'yicha dunyo miqyosidagi asosiy qo'llanma*).
2. **Krouse, J. H.** (2020). The Unified Airway: Connections Between Rhinitis and Asthma. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*. (*Allergik rinit va astma bog'liqligi haqida*).
3. **Havemann, B. D., et al.** (2017). The Association Between Gastroesophageal Reflux Disease and Asthma: A Systematic Review. *Gut Journal*. (*GERK va astma o'zaro ta'siri bo'yicha tadqiqotlar*).

4. **Ismoilova, M. A., & Ahmedov, S. I.** (2022). Bronxial astma bilan kasallangan bolalarda komorbid holatlarning klinik kechishi. *O'zbekiston Tibbiyot Jurnali*.
5. **World Health Organization (WHO).** Asthma Fact Sheets. Revised 2025. (*JSSTning astma bo'yicha statistik va epidemiologik ma'lumotlari*).
6. **Bousquet, J., et al.** (2019). Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) Phase 4 report. *Allergy Journal*. (*Allergik rinitning astmaga ta'siri bo'yicha xalqaro hisobot*).
7. **Zaitsev, A. A.** (2021). Bronxial astmani tashxislash va davolashda zamonaviy yondashuvlar: Pog'onali tizim. *Terapevtik arxiv*.